

neišlo dosiaľ. „Verte mi, páni! že my so slovenčinou skôr k *českoslovenčine* prideme, nežli vy s češtinou. Uvidíte!“

Dal by Boh dobrotivý, aby tento môj *Ohlas* nebol hlasom volajúceho na púšti. Ne-rozumiem tuná stranu slovenskú, *lebo táto so mnou úplne súhlasí, — lež stranu če-chistickú*, pre ktorú a *jedine pre ňu* som pero do ruky chytil. Prosím teda všetkých, ktorí sú na tejto strane, či sú *starší*, či sú *vrstovníci moji*, *aby myšlienkam a slovám v tomto ohlase mojom vyrazeným neišli v ústrety sľa na zatatú a zanovitú protivizeň, ale tak, ako na priateľské dorozumenie s tými, čo o veci náležite súdiť môžu, súdiť majú*. Po prečítaní a náležitom povážení tohto ohlasu, nech sa sami dovtipia, čo *činiť majú* a čo *činiť najlepšie a najpotrebnejšie* by bolo.

## 45

Úryvky z diela „*Das Slawenthum und die Welt der Zukunft*“ (Slovanstvo a svet budúcnosti) od E. Štúra.

Úryvky uverejňujeme v slovenskom preklade podľa nemeckého vydania, pripraveného dr. J. Jiráskom a uverejnenom roku 1931 v Prameňoch USS, zv. 2, Bratislava 1931, str. 246. Jiráskovo vydanie bolo pripravené na základe pôvodného rukopisu s kritickými poznámkami a úvodom. Slovenské vydanie Štúrovho diela pripravil M. Gacek, ale hoci bolo už pred vytlač-čením, napokon v dôsledku vojnových pomerov nevyšlo. Naše úryvky, ktoré majú ukázať Štúrove náhľady, pokiaľ ide o rakúskych Slovanov a Slovákov, sú na str. (I.) 162—166, (II.) 169, (III.) 176—182, (IV.) 185—189, (V.) 234—235. Náš preklad je podľa nemeckého vyda-nia J. Jiráska.

Ludovít Štúr sa vo svojom diele *Slovanstvo a svet budúcnosti* podrobne za-oberá slovanskou otázkou so spätným pohľadom na jej rozvitie v rokoch 1848 až 1849 a uvažuje, ako by sa mali usporiadať politické pomery v Európe tak, aby slovanské národy mohli v nej žiť slobodne. Podrobuje veľmi ostrej kritike rakúsku politiku, stavia sa proti koncepcii literárnej a kultúrnej vzájomnosti Kollárovej a navrhuje politické zjednotenie Slovanov pod vedením Ruska, s ruskou spisovnou rečou, zaväznou pre všetkých Slovanov. Tento Štúrov spis, ktorý prvý raz bol uverejnený až roku 1887 zásluhou Vl. I. Lamanského v ruskom preklade, vzbudil vtedy veľkú pozornosť.

(I.) Avšak, aby sa náš život rozvíjal, aby sme v svetových dejinách získali účinok primeraný našim duševným schopnostiam a našim silám, musíme sa nakoniec dostať spod neznesiteľného cudzieho dozoru a stať sa politicky nezávislými, lebo v poddanstve má ľud ruky zviazané, jeho duch je utlačený a je vydaný stálemu nebezpečeniu prv alebo neskôr zaniknúť. Okrem toho stráca každý ľud svojou politickou nezávislosťou aj svoju česť a taký, čo vždy len slúži, je dosť bezmocný a slabý, aby sa oslobodil z otroctva a takých si samostatné národoprávne osoby ani nevšimnú. Samostatné národy ako aj len také osoby môžu rátať s verejným uznaním a úctou a pretože samostatnosť potrebuje väčšina slovanských kmeňov predovšetkým, je u nás národná otázka najsmeroatnejšia, najprvšia, najdôležitejšia. Nepotrebuje si povedať, akej mienky sú o nás iné národy.

lebo veď nás všade videli iba v služobnom pomere k cudzincom, k Nemcom, Maďarom, Turkom a Talianom a nebadali u nás úsilie skončiť tento stav. Toto sa musí zmeniť a zmení sa v najbližšej budúcnosti, ale je otázka ako? akým spôsobom si môžeme vydoberť svoju samostatnosť, a ako ju neskôr stvárniť? Vzhľadom na pomery, v akých žijeme, dá sa to dosiahnuť iba trojakým spôsobom a aj u Slovanov panuje o tom trojaká mienka: utvoriť federatívne štáty, Rakúsko urobiť strediskom všetkých západných a južných slovanských kmeňov tak, aby slovanský prvok vyzdvihnutý ako najmocnejší k vedúcej štátnej moci, štát podstatne upravil a napokon sa so všetkým pripojiť k Rusku. Toto sú tri hlavné smery, preskúmajme ich teraz jednotlivé a nestranne, aby sme spoznali, ktorá z nich má najväčšiu pravdepodobnosť úspechu, ktorá najlepšie zaručuje Slovanom existenciu a rozvoj a ponecháva dejinám voľný priebeh?

Pri federatívnych štátoch, ktoré by sa dali uskutočniť asi len vo forme republik, treba hneď spočiatku vynechať Rusko a všetky kmene, ktoré či už patria k nemu alebo sú natoľko podriadené jeho národoprávne uznanej ochrane alebo jeho vplyvu, že vonkoncom nie sú vstave národne alebo politicky sa z neho vymaniť, teda väčšiu časť Poľska, takzvané kráľovstvo, kniežatstvo Srbsko, všetky slovanské kmene v Turecku, Bulharov, Slovanov v Bosnii, Hercegovine, Albánsku, teda aj v Čiernej Hore. Iba blázon by mohol uveriť, že republikánska vládna forma by si čo i len s náznakom pravdepodobnosti našla vstup do Ruska a tam by sa ujala ako prospešná, avšak to, čo Rusko nemôže vnútri svojich hraníc dovoliť, tomu za každú cenu zabráni aj v krajinách, stojacich pod jeho vplyvom. Ak teda vynecháme Rusko a jemu podriadené krajiny z tohto hľadiska, zvyšujú ešte Česko, Morava, Lužicko, Sliezske, Poznaň, Slovensko, Halič, slovanské kmene v Kraňsku, Korutansku, Štajersku, Istrii, potom Chorvátsku, Slavónii a Dalmátsku, Vojenská hranica a srbská Vojvodina, pričom treba mať na zreteli pomery týchto krajín a kmeňov do vnútra, v ich vzájomných vzťahoch a navonok voči okolitým národom.

Všetky tieto kmene a krajiny žijú v služobnom pomere, treba im najprv vybojovať slobodu a v tomto smere je u nich hneď nápadné, že sú vo svojom vnútri nepriateľskými živlami rozdelené do dvoch nepriateľských táborov, ich čínorodé sily sú zlomené a ich ďalšia existencia je ohrozená. Česko má na svoje tri milióny Čechov viac ako milión Nemcov, Morava na svojich vyše dva milióny Slovanov viac ako pol milióna Nemcov, Lužicko má už iba 142.000 slovanských obyvateľov, všetko ostatné je už zgermanizované; pruské a rakúske Sliezske má zo svojich dva a pol miliónov obyvateľov už sotva jeden a pol milióna Slovanov, Poznaň má v milióno Slovanov už veľa Nemcov a Židov; Slovensko je síce celkove čisté, jednako ho vonkajší maďarský vplyv a značný počet odrodilcov veľmi oslabili; slovanské obyvateľstvo Haliče, pozostávajúce z asi polpiata miliónov obyvateľov, je rozdelené do dvoch nepriateľských strán, Rusov a Poliakov a toto rozpoltenie sa nedávnou strašnou katastrofou stalo skoro nenapraviteľným,<sup>1</sup> okrem toho sa dŕžava v nedávnom čase zaplavila množstvom Nemcov a už prv so zvlášť mnohými Židmi, ktoré skutočnosti celú jej čínorodú silu skoro úplne ochromili; slovanské kmene v Kraňsku, Korutansku, Štajersku, Istrii, pozostávajúce z niečo vyše milióna ľudí, sú roztrúsené a prepchaté Nemcami a premiešané aj Talianmi; v Chorvátsku a Slavónii nedosahuje počet slovanských obyvateľov milión a nie je prosté Nemcov, najmä v mestách, a ani maďarského vplyvu sa nemôže sprostiť; Dalmátsko má pri malom počte obyvateľstva, počítajúcim niečo cez 300.000 ľudí veľmi

<sup>1</sup> Štúr myslí na revolučné pohyby roku 1846, ktoré viedli k tomu, že Krakovsko bolo pričlenené k Rakúsku.

veľa Talianov, najmä v mestách; Vojenská hranica počíta do svojich vyše milióna obyvateľov aj Nemcov a Rumunov a srbské Vojvodstvo, aké je ono teraz, výtvor nežnej rakúskej starostlivosti a rovnoprávnosti, svojimi tvorcami v dôsledku tejto zásady obdarené Nemcami a aj Maďarmi a má aj Rumunov. Pritom treba obracať pozornosť najmä na to, že hlavné mestá spomenutých krajín, v ktorých by sa mala sústrediť sila obyvateľstva, sú väčšinou obsadené cudzincami, i keď nie všade v celom rozsahu, menovite je tomu tak na Morave, ktorej hlavné mestá Olomouc a Brno skoro úplne pripadli Nemcom, ďalej v Lužicku a Sliezsku, kde sú mestá úplne nemecké, potom v Korutansku, Štajersku a Istrii, okrem toho, ako sme už vyššie spomenuli, v Dalmatsku a aj české hlavné mesto Praha je hojne obývané Nemcami, hlavné mesto Pozňanska vďaka úsiliu pruskej vlády stále ich priberá, ani slovenské mestá nie sú celkom prosté a aj mestá v Haliči, Kraňsku, Chorvátsku, Slavónii, ba aj vo Vojvodstve ich možno nájsť. Títo cudzí hostia vplývajú na náš národný život a našu činnosť a hatia ho nielen priamym odporom proti nášmu úsilu, ale aj pasívnym správaním sa proti nemu, čo je tým citeľnejšie, že nám odníma najznačnejšiu časť hmotných prostriedkov nahromadených v majetkoch nazbieraných cudzincami v našich krajoch. Nemci v Čechách sa teraz pripravovali pripojiť sa k najnovšiemu hnutiu vo Frankfurte,<sup>2</sup> Nemci v Prahe sa síce pri českom hnutí patrične udržali na uzde, ale nevykonali nič pri ostatne veľmi nezmyselnom a nepotrebnom júnovom povstaní,<sup>3</sup> ba podľa možnosti vystupovali proti nemu; Nemci na Morave, v Sliezsku, v Kraňsku, Korutansku, Štajersku a čiastočne aj v Čechách vyslali delegátov do frankfurtského snemu, chceli postaviť naše kmene celkom do moci Nemcom a najmä moravské a sliezske, všetkých slovansky zmyšľajúcich prenasledovali zo všetkých síl; Lužickí i tak už celkom prepadli Nemcom; poznaňskí Nemci usilovali v každom ohľade škodiť tamojšiemu poľskému hnutiu, chytených Poliakov mučili a týrali; haličskí štváli Rusínov proti povstálým Poliakom,<sup>4</sup> ľud proti šľachte a vyvolali známe strašlivé vražedné výjavy; Nemci v Slovinsku a vo Vojvodine držali s Maďarmi; na Slovensku tak isto, v Chorvátsku ešte posilňovali chorvátsky ľud v jeho nečinnosti a letargii počas najnovších hnutí a Taliani v Istrii a Dalmátsku dôrazne pracovali proti pripojeniu tejto krajiny k Chorvátsku. Čo je príčinou, že najnovšie hnutia v týchto krajinách prebiehali tak nerovnomerne, či už končili žalostne, alebo mali len málo úspechu? Jednak nezrelosť kmeňov, avšak najväčšiu vinu na tom majú cudzinci a menovite Nemci okliešťujúci náš národný život.

\*

(II.) Nevýhodné postavenie má Slovensko, ktorej šľachta sa v dôsledku magyjarizmu celá odvrátila od svojho ľudu, s bezpríkladnou zúrivosťou bojuje proti každému národnému úsiliu svojich a hromadí zločin na zločin proti svojmu ľudu; v kmeni samotnom je síce veľa sviežosti, medzi jeho priateľmi veľa nadania a schopností, ale všade chýbajú prostriedky.

\*

<sup>2</sup> Myslí sa ríšsky snem zvolaný do Frankfurtu nad Mohanom, ktorý mal roku 1848 rozriešiť otázku nemeckej jednoty, čo sa mu však nepodarilo.

<sup>3</sup> Ide o júnové povstanie v Prahe roku 1848, ktoré bolo rakúskou vládou potlačené a v dôsledku toho rozišiel sa aj Slovanský sjazd.

<sup>4</sup> Ide o tzv. krakovské roľnícke povstanie roku 1846.

(III.) Druhá verzia pomôcť Slovanom k samostatnosti pozostáva, ako sme to vyššie povedali, v tomto: urobiť Rakúsko strediskom všetkých južných a západných kmeňov tak, že by sa ich vplyvom podstatne posilnilo v svojej ďalšej existencii. Hneď spočiatku nám našim priznal sa, že táto teória je čo možno ešte nezmyselnejšia ako skoršia a pritom je zlá, lebo chce život našich kmeňov postaviť na úplne neprimeraný a pritom vyvetraný a zpráchnivený základ a zatiaľ čo sa opiera o niečo kladného a obklopuje sa tým so zdanlivosťou pravdepodobnosti úspechu, usmerňuje úsilia a silu kmeňov tak, že sa opotrebia a neschopní dosiahnuť kedy cieľ, sa môžu vzdať a upadnúť do letargie. Pozrime si vec bližšie! Rakúsko či Východná Marka rišou Karolingov<sup>5</sup> najviac na východ vysunutá nemecká marka pre germanizovanie slovanstva bola vo všetkých časoch verná tejto svojej úlohe a pokým len bude schopná dýchať, zostane jej verná. Vznikla na nemeckej pôde, založená Nemcami, poverená nemeckou úlohou, opierajúc sa o nemecký a vždy zmysľajúci panovnícky rod, dostávajúce z Nemeckej ríše i keď nie práve pozitívnu moc, predsa len vážnosť a tým mravný vplyv, plná historických reminiscencií a v svojej prevzatej úlohe už ďaleko pokročilá, nemôže Rakúsko nikdy prestať byť nemeckým bez toho, aby sa vzdalo samo seba. Obstať a ostať nemeckým, zriecť sa nemectva a zmiznúť je pre neho to isté. Ale či Rakúsko celým svojím konaním nemá v úmysle zo všetkých síl podporovať germánstvo vo všetkých jeho vplyvu podriadených krajinách a či neprivedlo jemu pripojené národy rad radom do nemeckého lona? Čo vykonalo v Kraňsku, Korutansku, Štajersku, Istrii, či nezgermanizovalo tamojšie slovanské kmene takmer úplne a nerozložilo ich nemeckými živlami? Čo urobilo v Čechách, na Morave, v Sliezske, a to v prvej menovanej krajine za strašných ukrutností? a či to nerobí dodnes v Haliči? Či pritom nemecká byrokracia nedokázala v tejto krajine najhroznejšie masakry tamojšieho obyvateľstva a či v ďalšom neotvorila krajinu cudzincom na všetky strany? Pod čím vplyvom a ochranou sa prisťahovali do všetkých rakúskych krajín cudzí hostia a či nepodporuje Rakúsko „ŕaženie na východ“ dnes práve tak dobre, ako kedysi? Kto zamýšľa teraz previesť nemeckých kolonistov do Slovinska, do Vojvodiny a do Banátu atď.? A načo je toto všetko, či nie nato, aby podľa ich rečí „všetky surové kmene priviedli na nemecké mravy?“ So slovanskými silami, srbskými, chorvátskymi, českými atď., a najmä s ruskými ovládlo za našich dní Maďarov,<sup>6</sup> Talianov a aj samotných svojich Nemcov, v dôsledku slovanského vnuknutia vyhlásilo nutne rovnoprávnosť všetkých národov<sup>7</sup> právom i rečou a kamže viedla stokrát zdôrazňovaná rovnoprávnosť? Do jedine oblažujúceho nemeckého lona, lebo nemeckú reč povýšili na úradný jazyk, kde ním ešte nebola a ponechali ju tam, kde už predtým účinkovala v tejto funkcii, vyhlásili ju za povinný vyučovací predmet na všetkých vyšších školách pre všetky národy, kde okrem toho len výnimočne sa prednáša jeden alebo druhý predmet v domácom jazyku národa, aby tak nasypali národom prach do očí a znalosť nemeckého jazyka určili za povinnú požiadavku podľa predpisu pre každého úradníka, ba aj pre najnižšieho uličného dozorca. Ale ani tým ešte neuspokojené Rakúsko, a najmä jeho terajší organizátori a strážcovia Schwarzenberg a Bach,<sup>8</sup> rozhodlo, dať Nemcom nad nami aj formál-

<sup>5</sup> Ostmarka bola zriadená Karolom Veľkým ako ochranné územie proti Avarom i Slovanom koncom 8. stor. n. l.

<sup>6</sup> V priebehu bojov proti maďarskej revolúcii.

<sup>7</sup> Ústava Rakúska bola vyhlásená 4. marca 1849, keď kroměřížsky ríšsky snem sa nemohol dohodnúť na svojom návrhu ústavy.

<sup>8</sup> Felix Schwarzenberg bol od 22. novembra 1848 predsedom rakúskej kontrarevolučnej vlády a dr. A. Bach, pôvodne liberálny viedenský advokát, ministrom spravodlivosti a vnútra.

ne právo a národy priviesť celkom pod ich moc, vstúpiť s celou rakúskou monarchiou do nemeckého Sväzu a všetky slovanské, maďarské a talianske národy ako stádo vohnať do nemeckej klietky bez ohľadu na ich historické a národné pomery, ba zásluhy, najmä posledne menovaných, a to všetko ako dôsledok vyhlásenej rovnoprávnosti a požehnaní pre národy. Hoj, vy Slovania, hoj, slovanské Rakúsko! Či je ešte niekto medzi Vami taký hlupák alebo slepec, kto by bez ohľadu na celé historické rakúske konanie podľa najnovších najnápadnejších dôkazov, po tomto, pre mnohých tak strašlivom sklamaní ešte veril na slovanské alebo rovnoprávne Rakúsko? Teraz už každý, kto len trochu chce vidieť a vidí, teraz uvidí, na aké základy by sa postavil slovanský život prostredníctvom Rakúska a komu by sa zveril. Ale táto základňa, pretože je zvetralá a spráchnivelá, neznesie už nijakú ďalšiu stavbu a v tom záleží neúnosnosť, ba nebezpečnosť všetkých úsílí, ktoré by chceli Rakúsko prerobiť na slovanskú ríšu. Rakúsko prevzalo v dejinách povolanie zjednotiť kmene a národy odtrhnuté od svojho celku a spojiť vo väčšom štáte, zriadiť v Strednej Európe celok obsiahnúci všetky tieto odtrhnuté časti, kde by s odstránením všetkých skorších, nikam nevedúcich sporov a nedorozumení pokojne sa vedľa seba vyvíjali a úspešne odolali barborskému tureckému nátlaku. Ako sa pomery v priebehu čias vyvinuli, Rakúsko stratilo svoje poslanie a vypadlo zo svojej úlohy, lebo Turkov sa už sotva niekto v Európe bojí, iná moc, a to slovanská, vzala im ďalšiu chuť na dobýjania (obzerá si ich aj denne pilne, či sú už dosť krehkí na cisársky rez), národy Rakúska, najmä slovanské sa zobudili k duševnému životu a cítia potrebu takéhoto rozletu vrúčne, preto však už tieto národy nepokladajú za potrebné dať sa ďalej viesť po šnúrke, ale chcú byť činní sami pre seba a konať vo vlastnom mene. To je príčina, prečo sa stále odpútavajú od Rakúska a oduševňujú sa želaním pripojiť sa k vlastnej národnej skupine. Nemci v Rakúsku stoja pri Nemecku a pozerajú do Frankfurtu, Taliani sa plne usilujú patriť k jednotnému Taliansku, Rumuni vrhajú pohľady do Dácko-Rumunska,<sup>9</sup> Maďari sa pokladajú za dosť silných, aby boli samostatní a Slovania sa svojím duchom nesú do Ruska, do jediného samostatného, organizovaného slovanského štátu, a svojmu predstaviteľovi vo svete, celkom však leteli ich srdcia k Rusku, povieme to úprimne, po najnovších trpkých skúsenostiach, po hroznom sklamaní najnovších čias.<sup>10</sup> Čo však takto zbýva Rakúsku? Ani len milá Viedeň, ten inak dobre vycvičený, kedysi najvernejší ľud, všetko prešlo do úplného rozkladu a pretože v rozklade už nič nemôže žiť, musí aj rakúska mŕtvoľa nevyhnutne, a to v nie príliš dlhom čase, podľahnúť všeobecnému osudu všetkých ľudí a štátov bez ducha a bez poslania. Pretože celosť rakúskych národov sa už k Rakúsku obracia chrbátom, v najnovšom hnutí však Rakúsko malo ešte väčšinu slovanských národov na svojej strane a predsa bolo bezmocné búrku proti nemu vypuknutú odvrátiť z vlastných síl a muselo vyprosiť cudziu pomoc a iba touto sa na čas zachránilo, je nápadné a jasné, že ak sa raz celok národov, slovanských počítajúc do toho, pozdvihne proti nemu, neudrží sa a zmizne zo zeme. Nijaká moc, ani najmohutnejšia, nebude už vstave zlepíť Rakúsko vždy väčšími sa rozpadajúce a rozvrátené a tým menej nadýchať mu života. Čo sa raz prežilo a stratilo zmysel a význam, a to je prípad Rakúska, musí pominúť. Rakúsko prišlo pri najnovších nepokojoch pre svoju nemohúcnosť pomôcť si a pre nevyhnutnosť použitia cudzej pomoci najprv o samostatnosť, lebo teraz už sa

<sup>9</sup> Dácko-Rumunsko bolo myslené ako spojenie rumunského Sedmohradska s rumunskými kniežatstvami na východ a juh od Karpát.

<sup>10</sup> Myslí sa na revolučné udalosti a boje rokov 1848--1849.

nijako nemôže dostať spod ruského vplyvu, avšak pri opakovaní podobného, pravdepodobne oveľa prudšieho otrasu príde aj o tento zdanlivý život, ktorým ešte nateraz dýcha. Čože je to za štát a moc „prvého radu“, čo sa nevie zachovať voči svojím vlastným občanom? Či má voľné ruky na vonok i do vnútra? Podľa všetkého slovanské kmene nebudú stáť pri Rakúsku, ale pravdepodobne budú činné v celkom inom zmysle, boli by padnutí na hlavu, keby podporovaním Rakúska ukuli vlastnou rukou putá pre svoje ďalšie zotročovanie, dobrovoľne by pracovali na svojom ponemčení a na vovedení do nemeckej klietky, udržovali by nezachraniteľné a pre tieto výhody by si privolali nenávisť všetkých národov. V tomto záleží práve aj nebezpečie a mimochodom aj zavrhnutiahodné pre slovanské kmene Rakúska s ich jemu poskytovanou pomocou, pričom nám ešte načim povedať, že po každom rovnakom a nepodarenom pokuse musí ich vzrastajúca sila opadnúť a napokon prejsť do apatie. Priateľ Slovanov ľútosťivo pozoruje, že po prežitom stroskotaní ovládla duše slovanských kmeňov v Rakúsku v dnešných časoch badateľná a všeobecná bezmocnosť. Ak však pomoc týchto kmeňov pre Rakúsko vyslane, ba ak sa postavia proti nemu nepriateľsky, ako sa nedá ani inak očakávať, bude aj pomoc Ruska darovaná Rakúsku ak nie znemožnená, predca veľmi sťažená, lebo ruská vláda nebude môcť a chcieť vziať na seba veľkú mravnú zodpovednosť poskytnúť pomoc jeho ľudu, Nemcom proti Rusom príbuzným bratským kmeňom. Ako známo prišli Rusi teraz na dejisko vojny s úmyslom a z pohnutí, pomôcť nielen Rakúsku, ale aj svojim bratským kmeňom proti maďarským utláčateľom, ale keď v celom priebehu napokon zbadali, že tu ide v dôsledku rakúskej vierolomnosti jedine a výlučne o Rakúsko a Rakúšania sa chystali pozeráť na Rusov spoza pleca ako na holé pomocné oddiely, prejavili Rusi sympatie Rakúšanom poddaným Maďarom a odťahli so sotva zadržovanou zlosťou a zdvojnásobenou nenávisťou proti Nemcom. Ako sa teraz veci majú, slovanské kmene teraz, keď ich Rakúsko vodilo za nos a tak hrozne sklamarilo ich očakávania, úplne sa mu odcudzili, iné zas už vopred a po ich ovládnutí, ako aj po ďalšom zaobchádzaní sa naplnili neskrotnou nenávisťou, všetci spolu sú pre nedodržanie stokrát slávnostne národom urobených sľubov nazlostení, okrem toho sú zvýšením, čiastočne zavedením nových zatažujúcich daní, ich vyberaním a dozeraním na jednotlivca obraní o domáci pokoj veľmi obťažovaní a vo svojom vlastníctve rušení, ďalej ešte veľkou štátnou dlžobou, ktorá pri všetkom zvyšovaní daní neustále od štvrtroka do štvrtroka sa obnovujúcim deficitom stále vzrastá, ako aj nedostatkom štátneho úveru sú v ňom aj ohrozovaní, trápení rozličnými strážmi, húfom verejných a tajných policajných agentov, roztrpčení nenávidenou byrokraciou a germanizáciou, v stálom kvase a tichej vzbure proti Rakúsku, ktorého koniec je ľahko predvídať.

\*

(IV.) Myšlienka urobiť z Rakúska oporný bod pre slovanské kmene v strednej Európe vyšla z hláv Čechov, menovite je výtvorom síce mnoho znalého a usadlého, ale bezmyšlienkovitého a krátkozrakého českého historiografa Palackého,<sup>41</sup> ktorý sa ostatne pri jej koncipovaní dal do vleku českej šľachty prívrženkyne Rakúska. Čechom sa pritom otváral výhľad na hegemoniu nad slovanskými kmeňmi v Rakúsku, ba cezto ešte aj na pretvorenie Rakúska v ich zmysle, čo by bolo nevyhnutne položilo moc do ich rúk a tak sa tejto myšlienky chopili tým viac, že aj svojim katolicizmom gravitovali k Rakúsku. Usilovali sa všemožne, aby tejto myšlienke razili medzi Slovanmi cestu a aj

<sup>41</sup> Veľmi ostrá, ale dosť pravdivá charakteristika Františka Palackého, ktorého Štúr dobre poznal. Tu sa naráža na Palackého austroslavistickú koncepciu.

sa im podarilo získať pre ňu tzv. ilýrismus.<sup>12</sup> Tento sa síce spočiatku zaoberal s celkom inými myšlienkami, ale keď našiel u Srbov silný odpor a vyspal sa zo svojho omámenia šampanským, skrotol u Chorvátov a dal sa, nadto keď jeho niektorí vodcovia sa dali Metternichom<sup>13</sup> či už podplatiť alebo inak spracovať, na neho číhajúcimi Čechmi v rakúsko-slovanskej tendencii poľnúť k spolku s nimi. K tejto tendencii sa dal tým viac pohnúť, že Chorváti mali viacero styčných bodov s Rakúskom, meravú, totiž svojich privilegií sa držiacu šľachtu a katolicizmus. Tak vznikol rakúsko-slovanský, šľachtou a katolicizmom podporovaný spolok, ku ktorému pristúpilo Rakúsko, dúfajúce môcť raz vykorisťovať ho k sebaudržaniu a k výhode svojich životných otázok, ktorý však navrhli Slovania vo výhlade na lepší rozvoj svojho života za podpory Rakúska. Teraz išlo o to, kto lepšie vyskúša svoju silu a obratnosť a tomu museli, pravda, pripadnúť aj plody Spolku.<sup>14</sup> Keď nastaly najnovšie zmätky, našla sa prvá príležitosť dať Spolok do činnosti a tak Čechov narýchlo povolali na tak často spomenutý Slovanský kongres<sup>15</sup> do Prahy s úmyslom pohnúť všetkých Slovanov Rakúska k nasledovaniu českého smeru. Na kongrese boli Česi neobyčajne činní pre svoje maximy<sup>16</sup> a takrečeno ich nanútili svojim bratským kmeňom, hoci niektorým sa správnosť tohto postupu nepozdávala a ani sa nemohli patrične vysvetliť a osvojiť si ich pre rozpustenie kongresu v dôsledku Windischgrätzovho bombardovania, pod tlakom okolností viac mlčanlivo vyhoveli českým požiadavkám a správali sa v skoro nastalých búrkach poväčšine v tomto zmysle. Ako všetko skončilo a kto nazbieral z toho plody, vie každý. Sklamané sú nádeje, zlomené rakúsko-slovanské srdcia a pôvodca tejto politiky, Palacký, je Rakúšanmi označený za radikála a pokladaný za nepriateľa tej vlády, ktorej zo všetkých najviac pomohol z núdze, avšak najčinnjší muž pre tieto plány, za jasotu stotisícov na rukách prinesený na javisko činov, bán Jellachich<sup>17</sup> klesol na zomdleného muža, na tieň. Kamže sa podeli Vaši báni, Chorváti? Kdeže je váš mocný poľný výkrik „vivat Banus cum Croatis“? Váš banus sa sevrkol na rakúskeho byrokrata, ktorý nemá už ani toľko moci, aby napomenul mizerného žandára, keď tento rušivo zasiahne do spoločenského života a vaša pieseň onemela! Načože aj spievať? Veď i vy ste ako iní v rukách byrokratov a policajných otrokov, ktorí tiež mnoho zoberú a každé vaše slovo odpočúvajú. Takto sa teda osvedčila rakúsko-slovanská politika! ó kiez by každé separatické úsilie bolo aj v ďalšom pokryté rovnakou hanbou a nech sa rovnako potresce! Akúže vďaka dala rakúska vláda slovanským kmeňom, ako odpovedala na jej úsilia a tisícere obete na udržanie Rakúska? Samostatne si vládnuce národy strčila do jarma krutej byrokracie, na každý prejav predtým slobodného a nenúteného správania týchto národov nastavila tisíc uší polície, odpovedala zavedením nemeckej reči medzi tými kmeňmi, kde doteraz ešte nevládla a s jej udrzovaním tam, kde ju už predtým bola kmeňom nanútila; odpovedala nemeckými byrokratmi medzi jednými, maďarsky zmýšľajúcimi úradníkmi medzi druhými, aby všade tlačila na slovanský život a aby

<sup>12</sup> Snahy po zjednotení južných Slovanov.

<sup>13</sup> Predstaviteľ predmarcovského absolutizmu.

<sup>14</sup> Spolok nemeckých štátov, v ktorom zápasilo Rakúsko s Pruskom o prvenstvo.

<sup>15</sup> Slovanský kongres mal urobiť predpoklady pre politickú spoluprácu rakúskych Slovanov a vyvážiť úsilia podporované frankfurtským snemom. Konal sa začiatkom júna 1848, ale jeho rokovanie prerušili júnové búrky pražského obyvateľstva.

<sup>16</sup> Maximum požiadaviek.

<sup>17</sup> Chorvátsky bán Jozef Jelačić slúžil viedenskej reakcii proti maďarskej revolúcii a Štúr ho celkove dobre charakterizuje.

ho utláčala; napadla priamo slovanské úsilie, okrem toho však zadĺžená, chudobná a bez úveru, siahla na vlastníctvo národov zvýšením daní, pričom sa ešte národy trápia „ako pri spotrebnej dani, tabakovom monopole, kolkoch atď.“; na Hranici,<sup>18</sup> kde zostalo 24.000 vdov podľa údajov novín po vojakoch padlých za Rakúsko — a koľko sirôt, to sa ani nehovorí — zvýšila sa nadto pre tieto chudery soľná cena a napokon je jej odpoveď na obete Slovanov, menovite Srbov, v zavedených pokusoch na úniu, na úmysle Čechov, ktorí Rakúsko zachránili, v hrozných pražských rozsudkoch nad síce ľahkomyselnými, ale takmer všetko mladými chlapcami. Toto je obvyklá rakúska vďaka! Maďari sa búrili proti Rakúsku, usilovali sa o jeho zničenie od základu, zvrhli a prekliali jeho dynastiu, nahromadili na ňu a na celé Rakúsko samý posmech a hanbu a pozrime sa, ich súdy sa skončili o rok prv ako nad ľahkomyselnými pražskými chlapcami, u ktorých sa len hovorí, že chceli dačo podniknúť! Áno, Maďari boli druhí v zväzku na utláčanie Slovanov a odtiaľ ohľady a milosť pre nich! V štátnej rade<sup>19</sup> sa rozhodlo, že len nemecký a maďarský jazyk majú ostať ako diplomatické v Rakúsku pre všetku budúcnosť; všetky ostatné jazyky, najmä slovanský, hoci je majetkom 16 miliónov ľudí v Rakúsku, sa z tohto miesta navždy vylúčili; Slovanov si len ulovili a ukázali Maďarom ako strašidlo v pozadí. Ale s Maďarmi uzavretý účet sa nepodaril, lebo títo zaujatí výhľadom na jediné výlučné a nerušené panstvo napadli Rakušanov a teraz je s ich priateľstvom navždy veta! Škoda, že tento národ, ktorý odvždy patrilo do slovanského myšlienkového okruhu, žil so Slovanmi v susedských pomeroch a dobrom porozumení, oslepený vlastnou samolúboťou sa tak ďaleko zabudol a tak zlostne mohol vystúpiť proti Slovanom! Najväčší nedostatok uvážlivosti ukázal tým, že nedošiel k presvedčeniu, že len v zväzku so svojimi starými susedmi môžu i jemu svitnúť lepšie dni! Je však azda niekto zo Slovanov natoľko slepý alebo natoľko zlý, že by ešte stále myslel na výhľad na slovanské rovnoprávne Rakúsko? Čím sa stala slovanská myšlienka rovnoprávnosti v rukách týchto ľudí, je celkom jasné, ale nechajte ich, nech hanebne skončia, čo začali so zlými úmyslami! Myslíme, že aj predbojovníci slovanského Rakúska medzi Čechmi, Palacký, Havlíček atď., prvý najneprístupnejšie dezavuuovaný, druhý zavrhnutý, obidvaja prirodzene za svoje úsilie v prospech Rakúska, iste už zmenili svoje zmýšľanie, lebo tamten odmietol v Prahe ďakovnú adresu mienenú rakúskej vláde ako servilizmus za seba i za rovnako zmýšľajúcich, tento však vyslovuje najsurevejšie pravdy bezohľadne do očí tejto zlej vláde. Ostatne, Palackého pred časom uverejnená školská teória o rakúskom federatívnom štáte<sup>20</sup> predlžuje život Rakúska najviac na niekoľko rokov. Centralizácia mu lepšie pristane a odsunie azda tento termín o niekoľko rokov, niekoľko mesiacov. Pri Palackého federácii šlo by Rakúsko v ústrety úplnému rozpadu a Metternich asi dobre vedel, čo robí, keď držal všetky národnosti Rakúska zajaté a všetkým, okrem maďarskej, ktorú nestačil ovládnuť, povolil iba malý zdanlivý život. Slovanské Rakúsko prepustíme niekoľkým českým aristokratom, niekoľkým katolíckym biskupom a ich lacným služobníkom!

\*

(V.) Druhé, načo sa treba Slovanom pripraviť, je spoločenstvo literárneho jazyka, lebo kto by neuznal, že rozličnosť literatúr hatí dorozumenie, vývoj ducha, spoločné

<sup>18</sup> Myslí sa tzv. vojenská hranica, pohraničné územie na južných hraniciach Uhorska, podliehajúce v tom čase ešte vojenskej správe.

<sup>19</sup> Bol to orgán nahradzujúci parlament po jeho rozpustení.

<sup>20</sup> Ide o prejav Fr. Palackého z apríla 1848 v súvislosti so zvolaním frankfurtského snemu.

konanie v neobyčajnej miere? Slovania majú veľa literatúr, ale budú v stave pri svojej rozdrobenosti, najmä až vystúpia vždy viac a viac na javisko svetových dejín, vyhovief veľkým požiadavkám ľudského vývinu? A vzhľadom na západné literatúry, na nemeckú, francúzsku, anglickú, sú všetky tieto literatúry s výnimkou významnejšej ruskej malé a zďaleka nedostatočné, nevynímajúc ani českú a pokiaľ zotrávajú v tomto rozpade, niet pre nich ani možností vykonať nič významného, lebo aký popud majú pre svojho ducha, aké prostriedky, aký účinok dostávajú jednotlivé literatúry pri tom malom poli, ktoré zaujímajú a ako ďaleko môžu dospieť takto s ľudským vývojom? Vzájomnosť medzi Slovanmi je síce uznaniahodná a chvályhodná, ale je len malou náhražkou v núdzi a nikdy nebude môcť obsiahnuť život všetkých kmeňov. Slovania majú všetku príčinu spojiť sa v jednej literatúre a z ľudského, politického a historického hľadiska je to ich povinnosťou. O voľbe tejto literatúry nemôže byť pochyb, nechceme vec zbytočne vykrucovať. Všetky slovanské literatúry okrem ruskej sú obmedzené na malé kmene a teda malé oblasti, v dôsledku toho by mohla čo do voľby všeobecného slovanského literárneho jazyka vzniknúť iba otázka staroslovanského alebo ruského jazyka. Lenže staroslovanský jazyk ako taký už vymizol zo života, je takmer mŕtvý, nemá už ohybnosť a rozlet živého, a my potrebujeme živé slovo, ostáva nám teda ruský jazyk ako jedine sehepný, lebo je jazykom najväčšieho, samostatného a široko ďaleko vládnúceho kmeňa, ktorému okrem toho prislúcha hegemonia v slovanskej národnej rodine, okrem toho je medzi všetkými slovanskými najbohatší, najsilnejší a najzvučnejší, obdarený pečatou moci. Srbský jazyk stojí za ním v týchto vlastnostiach hneď na druhom stupni. Tým sme nepovedali, že i vtedy, až sa stane všeobecným literárnym jazykom Slovanov, by sa nemohlo hodne napísať aj v literatúre jednotlivých kmeňov, najmä v poézii atď., ale nemôžeme zostať pri jednotlivých literatúrach, lebo čo môže napríklad vykázať dánska literatúra popri nemeckej? Ruská literatúra sa odporúča aj preto za všeobecnú slovanskú, lebo sa neprodukuje v písme abecedou zobrazujúcou reč dokonale a bez hocakej výpomoci, kdežto ostatné slovanské literatúry, s výnimkou srbskej si musia núdzovo vypomáhať latinskou abecedou. Nemožno od samolúbosti ľudskej očakávať, že by sa naše kmene dobrovoľne odhodlali k tomuto veľkému zjednocovaciemu kroku a za týchto okolností sa pri cudzej nadvláde za žiadnu cenu nepresadí, táto veľká vec sa rozhodne pre blaho Slovanov až pod tlakom dôležitých politických udalostí. Zatiaľ je dobré k veci nabádať, hovoriť o nej a pripravovať pre ňu ducha.

## 46

### *Návrhy stanov Tatrina a Matice rakúsko-uhorských Slovanov.*

*Uverejnil B. Polla, Historické štúdie VI (1960), str. 323–324 a 333–334. Pôvodný koncept v AMS. Vynechávame úvodnú časť, ďalej §§ 7–74 a z textu stanov Matice rakúsko-uhorských Slovanov text pod bodmi 5–26.*

Zaujímavý návrh stanov literárneho spolku Tatrina vznikol pravdepodobne po likvidácii maďarského boja za slobodu pričinením niekoľkých predstaviteľov slovenského národného hnutia, ktorí boli zoskupení v Pešti okolo vydávania Cyrila a Metoda. Na osnove stanov mali pravdepodobne účasť Ján Palárik, Jozef